

Хуан Цзінієн,
аспірант кафедри педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА (ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РЕАЛІЗАЦІЯ)

Статтю присвячено проблемі формування естетичного світогляду майбутніх учителів образотворчого мистецтва у педагогічних вишах. Ураховуючи специфіку професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва запропоновано компоненти структури естетичного світогляду педагога-художника, висвітлено систему критеріїв та показників, що дозволяють діагностувати рівні сформованості естетичного світогляду студентів. Описано експериментальну модель формування естетичного світогляду студентів та засоби її впровадження, представлено методи та форми роботи зі студентами. Наведено дані діагностування щодо рівнів сформованості естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва на різних етапах експерименту.

Ключові слова: естетичний світогляд, учитель образотворчого мистецтва, модель, педагогічні умови, вищий навчальний заклад.

Актуальність проблеми дослідження зумовлена постійним підвищенням вимог до професіоналізму фахівців, зокрема – спеціалістів освітньої галузі, педагогів різного профілю. Дослідження специфіки підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва актуалізується сьогодні через посилення уваги до світоглядної складової особистості педагога-художника, як носія та творця культури. Професійна діяльність учителя образотворчого мистецтва вважається надскладною через те, що поднує в собі декілька різних видів діяльності – професійно-педагогічну (навчальну та виховну) та художню (графічну та образотворчу). Процес набуття професіоналізму, компетентності, майстерності, зокрема педагогічної та спеціальної, розпочинається у вищому навчальному закладі. Водночас, саме в освітньому середовищі вишу формується світогляд фахівця, оформлюється професійна культура педагога-художника, відбувається становлення його як творчої особистості. Професійна компетентність, професіоналізм учителя образотворчого мистецтва органічно пов'язані з творчим мисленням, художньо-естетичним світовідношенням, рівнем естетичної культури. Відтак, потребує дослідницької уваги специфіка навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вишах, зокрема розробка напрямів удосконалення як професіоналізму майбутнього педагога, так і розвиток його світоглядних орієнтацій в контексті естетичного розвитку.

Різні аспекти формування естетичних світоглядних орієнтацій особистості розкрито у наукових напрацюваннях учених: І. Зеленої [3] (естетичний світогляд учителів гуманітарного профілю), О. Горожанкіної [2] (професійний світогляд педагога-музиканта); Н. Кочури [4], Л. Потапов [5] (національний світогляд особистості); К. Васильковської [1] (художній світогляд учителя).

Теоретичні засади естетизації системи підготовки фахівців мистецького профілю у вишах

розкрито в науковому доробку видатних вітчизняних науковців-педагогів: В. Бутенка, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Шевнюк, Г. Шевченко, О. Щолокової та ін. Проблематиці удосконалення системи підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва присвятили дослідження О. Бараболя, О. Кайдановська, С. Коновець, Ю. Мохірева, О. Музика, О. Піддубна, М. Пічкур, Л. Покровщук, Г. Сотська, О. Ткачук, А. Таама Хаяві.

Метою статті є висвітлення напрямів удосконалення системи підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва шляхом впровадження експериментальної моделі формування естетичного світогляду студентів. Досягнення мети дослідження уможливиться шляхом вирішення таких завдань:

1. описати зміст та складові моделі формування естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва, ураховуючи змістове наповнення феномену «естетичний світогляд»;
2. розкрити шляхи, методи та засоби впровадження експериментальної моделі в навчально-виховний процес вищого навчального закладу;
3. довести дієвість моделі шляхом порівняння даних діагностування, здійсненого за спеціально розробленою системою критеріїв та показників сформованості естетичного світогляду.

Естетичний світогляд учителя образотворчого мистецтва визначаємо як інтегративний особистісно-професійний конструкт, що детермінує самореалізацію педагога як суб'єкта професійно-педагогічної та мистецької діяльності, забезпечує розгортання широкого спектру його саморелізації у мистецьких координатах, дозволяє ефективно здійснювати естетико-творчу педагогічну діяльність.

Діагностику сформованості естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва студентів доцільно здійснювати спираючись на спеціально розроблену систему критеріїв та показників, адже саме надійні та

уніфіковані критерії і показники надають можливість оцінювати результати процесу на будь-якому етапі, отримувати якісну і кількісну характеристику, а також корегувати навчально-виховний процес, зіставляючи проміжні результати з розробленим еталоном.

На нашу думку, сформованість складників структури естетичного світогляду вчителя образотворчого мистецтва (особистісно-орієнтований, практико-орієнтований та інтегративний компоненти) дозволяють виміряти особистісний, практичний та професійний критерії, які розкриваються в певних показниках. Показниками професійного критерію обрано ті особистісні якості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, які відносяться до суто професійного аспекту вчителя-митця, тобто його професійно-значущі якості як педагога-художника. Критичне мислення вчителя образотворчого мистецтва, поряд із розвиненим емоційним інтелектом дозволяє нівелювати негативні трансформації у професійній діяльності, що зумовлюються складністю творчої діяльності, специфікою естетичного світовідношення. До практичного критерію ми віднесли: здатність до художньо-естетичної оцінки творчих продуктів, мистецьку компетентність, естетичні знання, що складають платформу для формування усвідомленого позитивного ставлення на рівні переконань студентів до естетичного світогляду. До особистісного критерію було віднесено творчі здібності, естетичний смак та естетичне мислення учителя-митця, що складають його «індивідуально-забезпечувальний» профіль як суб'єкта діяльності.

Система критеріїв та відповідних показників дозволяє розподілити студентів, яких залучено до експериментальної роботи (експериментальної групи ЕГ та контрольної групи КГ) за рівнями сформованості у них естетичного світогляду для того, щоб у подальшому здійснити коректний вплив на компоненти естетичного світогляду.

За результатами констатувальних зрізів було встановлено, що 75,9% респондентів групи КГ та 77,3% групи ЕГ продемонстрували низький рівень сформованості естетичного світогляду. Середній рівень був притаманний 14,8% респондентів групи КГ та 14,2% групи ЕГ. Високого рівня досягли 9,3% респондентів групи ЕГ та 8,5% - групи КГ.

Експериментальну модель формування естетичного світогляду було впроваджено за логікою дослідження в експериментальній групі на відміну від контрольної, де робота зі студентами проводилась традиційним способом.

Реалізація моделі формування естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва було здійснено за такими концептуальними напрямами: сформувати у студентів особистісну естетично-педагогічну парадигму, побудовану на ціннісному осягненні мистецтва як скарбниці духовного багатства людства; забезпечити організацію навчально-виховного процесу на інтегрально-духовному рівні з опорою на творчу самореалізацію студентів-

майбутніх учителів образотворчого мистецтва; стимулювати пошук студентами самостійних шляхів творчої реалізації та власного естетико-педагогічного стилю у майбутній професійно-педагогічній діяльності.

Разом із цим, було використано методи рефлексивного аналізу, що давали змогу осмислювати педагогіку мистецтва як особливий вид метахудожньої творчості у зв'язку із спорідненими галузями науки – мистецтвознавством, культурологією та фаховими дисциплінами – педагогікою, психологією, етнопедогогікою, порівняльною педагогікою. Водночас було впроваджено в практику роботи зі студентами-майбутніми вчителями образотворчого мистецтва різноманітні тренінгові форми роботи, як система відпрацювань професійних умінь з опорою на усталений естетико-педагогічний знанневий фонд; виставки, мультимедійні презентації, фестивалі та конкурси.

Функціональне ядро моделі формування естетичного світогляду студентів складають педагогічні умови, що забезпечують сформованість компонентів естетичного світогляду майбутніх учителів образотворчого мистецтва (інтеграція дисциплін психолого-педагогічного циклу та дисциплін мистецького спрямування; насичення навчально-виховного середовища вишу естетичним змістом; фасилітаційна підтримка становлення творчої особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва). Педагогічні умови реалізовувались за допомогою наступних методів, форм та засобів формування естетичного світогляду: інтегровані лекції, семінари-вікторини, семінари-дискусії, семінари-диспути, семінари-дебати; відображення у змісті нормативних дисциплін психолого-педагогічного циклу специфічних характеристик естетичного світогляду та особливостей його формування в майбутніх учителів образотворчого мистецтва; інтерактивні вправи, індивідуально-творчі проекти; естетико-творча робота студентів у межах нормативних дисциплін мистецького спрямування (емоційно-образні есе, нариси, аналізи-інтерпретації, заняття-екскурсії); освітньо-естетичні продукти (концептуальні карти, щоденники естетичних вражень, словники художньо-естетичних термінів та понять, рецензії, портфоліо) тощо.

Формувальний вплив на естетичний світогляд студентів-майбутніх учителів образотворчого мистецтва здійснювався не порушуючи логіки викладання психолого-педагогічних дисциплін та дисциплін мистецького спрямування. У ході експерименту навчальний матеріал курсів було доповнено необхідною інформацією, що розкривала якнайповніше зміст феномену «естетичний світогляд» та допомагала набутти студентам відповідних спеціальних умінь. Крім того, було організовано роботу постійно діючого педагогічного гуртка, який проходив у формі педагогічної майстерні «Естетичний світогляд – концептосфера учителя образотворчого мистецтва». У межах роботи майстерні було розроблено три навчальні

модулі: «Естетико-педагогічний вимір професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва», «Мистецька та художньо-естетична компетентність сучасного вчителя образотворчого мистецтва» та «Антропологічні, історико-релігійні та мультикультурні координати естетичного світогляду вчителя образотворчого мистецтва».

Функціональну роль в змістовому блоці моделі відігравали педагогічні умови, що забезпечували комплексний вплив на компоненти естетичного світогляду майбутніх учителів образотворчого мистецтва, тобто кожен з напрямів роботи було розроблено з метою якомога більшого впливу на інтегративний, особистісно-орієнтований та практико-орієнтований компоненти.

Реалізація педагогічної умови формування естетичного світогляду студентів «інтеграція дисциплін психолого-педагогічного циклу та дисциплін мистецького спрямування» здійснювалась шляхом посилення інтегративних міжпредметних зв'язків, координації навчального матеріалу з дисциплін «Педагогіка», «Порівняльна педагогіка», «Історія мистецтва», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Академічний живопис», «Педагогічний малюнок».

З цією метою, в межах роботи педагогічної майстерні було проведено навчальний модуль «Естетико-педагогічний вимір професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва». У контексті опрацювання даної проблеми було передбачено розгляд таких підтем:

1. Феномен «світогляд» у наукових джерелах;
2. Інтерпретація поняття «світогляд» у філософському, психолого-педагогічному та мистецтвознавчому й культурологічному контекстах;
3. Логіка розгортання думок та позицій учених щодо феномену світогляду (наукові позиції В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Шинкарука, В. Черноволенка);
4. Види та типи світогляду: науковий світогляд, художній світогляд, полікультурний світогляд, естетичний світогляд;
5. Свідомість, світогляд, світоглядна культура, світоглядні орієнтації в структурі особистості вчителя.

В межах реалізації педагогічної умови формування естетичного світогляду майбутніх учителів образотворчого мистецтва «насичення навчально-виховного середовища естетичним змістом» було впроваджено початковий модуль у межах роботи педагогічної майстерні: «Мистецька та художньо-естетична компетентність сучасного вчителя образотворчого мистецтва». В даному контексті було розглянуто такі підтеми:

1. Естетичний світогляд в системі професійно-педагогічної діяльності вчителя образотворчого мистецтва;
2. Естетична культура та світоглядні орієнтації вчителя образотворчого мистецтва;
3. Творчі здібності, естетичний смак та естетичне мислення учителя образотворчого мистецтва;

4. Емоційний інтелект, критичне мислення, педагогічно-творчі вміння та їхня роль в естетичному світогляді вчителя образотворчого мистецтва;
5. Естетичні знання вчителя образотворчого мистецтва та його здатність до художньо-естетичної оцінки творчих продуктів;
6. Мистецька компетентність як функціонал естетичного світогляду вчителя образотворчого мистецтва.

У межах реалізації педагогічної умови формування естетичного світогляду майбутніх учителів образотворчого мистецтва «фасилітаційна підтримка становлення творчої особистості майбутніх учителів образотворчого мистецтва» було впроваджено змістовий модуль у роботі педагогічної майстерні «Антропологічні, історико-релігійні та мультикультурні координати естетичного світогляду вчителя образотворчого мистецтва». Засвоєння матеріалу здійснювалось за такими підтемами:

1. Естетична свідомість учителя образотворчого мистецтва та способи її вираження у професійній діяльності;
2. Естетичний світогляд педагога-художника – інтегратор естетичного стилю та естетичної компетентності;
3. Світоглядний стиль учителя образотворчого мистецтва;
4. Емоційно-почуттєве підґрунтя в естетичній діяльності педагога-художника;
5. Естетичний світогляд учителя та його національна самосвідомість.

Після впровадження експериментальної моделі формування естетичного світогляду майбутніх учителів образотворчого мистецтва було вдруге продіагностовано сформованість його компонентів за відповідними показниками.

Показники рівнів сформованості естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва на прикінцевому етапі дослідно-експериментальної роботи значно підвищилися в ЕГ. У КГ показники залишилися майже без змін. Так, на 2,7% збільшилася кількість респондентів ЕГ із високим рівнем (у КГ на 1,9%); на 53,1% - з середнім рівнем (у КГ - на 2,8%); на 55,5% зменшився показник низького рівня в ЕГ (у КГ - на 4,7%).

Порівняння експериментальних даних на констатувальному та прикінцевому етапах роботи зі студентами дозволили зробити висновок про те, що цілеспрямована реалізація розробленої моделі формування естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва забезпечило стійку позитивну динаміку формування компонентів естетичного світогляду – практико-орієнтованого, особистісно-орієнтованого та професійного. Аналіз динаміки сформованості показників естетичного світогляду довів, що у студентів підвищився рівень емоційного інтелекту, вони впевнено демонстрували здатність до художньо-естетичної оцінки творчих продуктів за допомогою належного рівня естетичного смаку, естетичного та критичного

мислення. Системні естетичні знання та педагогічно-творчі вміння зумовили розвиток загальної мистецької компетентності, а відтак – естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Перспективою подальших наукових досліджень у контексті проблематики естетичного світогляду особистості майбутнього фахівця може бути технологічний підхід до формування естетичного світогляду магістрів-майбутніх викладачів мистецьких дисциплін у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильковська К. М. Формування художнього світогляду майбутнього вчителя музики в процесі вивчення музично-історичних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання музики і музичного виховання / К. М. Васильковська. – Київ, 2006. – 20 с.
2. Горожанкіна О. М. Педагогічні умови формування професійного світогляду педагога-музиканта: дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. М. Горожанкіна / Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2010. – 198с.
3. Зелена І. О. Естетична підготовка майбутнього вчителя у навчально-виховній аудиторній та позааудиторній діяльності / І. О. Зелена // Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Горлівка, 8-9 жовтня 2009 р.). – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2009. – Вип. 5 (155). – Ч. I. – С. 250-254.
4. Кочура Н. М. Культурно-естетична домінанта національного світогляду та її ідеологічна значущість: дис.... на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.12 – українознавство. – Науково-дослідний інститут українознавства. – Київ, 2009. – 219с.
5. Потапюк Л. М. Формування світогляду учнів підліткового та юнацького віку у навчально-виховному процесі сучасної школи: дис.....на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2002. – 187с.
6. Хуан Цзіншен. Теоретичні засади проблеми формування естетичного світогляду в майбутніх учителів образотворчого мистецтва / Цзіншен Хуан // Наука і освіта: науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Випуск №10, 2016. – С.200-206.

Хуан Цзіншен,

аспірант кафедри педагогіки,

*Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина*

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА (ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ)

Статья посвящена проблеме формирования эстетического мировоззрения у будущих учителей изобразительного искусства. Учитывая специфику профессиональной деятельности учителя изобразительного искусства предложены компоненты структуры эстетического мировоззрения (личностно-ориентированный, практико-ориентированный и интегративный) педагога-художника, представлена система критериев и показателей, которые позволяют диагностировать уровни сформированности эстетического мировоззрения студентов. Показателями профессионального критерия выбраны: критическое мышление, педагогически-творческие умения, эмоциональный интеллект. К практическому критерию отнесены: способность художественно-эстетической оценки творческих продуктов, компетентность в искусстве, эстетические знания. Личностный критерий объединяет: творческие способности, эстетический вкус, эстетическое мышление педагога-художника. Описана экспериментальная модель формирования эстетического мировоззрения студентов и способы её внедрения, представлены методы и формы работы со студентами. Педагогические условия формирования эстетического мировоззрения реализовывались с помощью следующих методов, форм и средств: интегрированные лекции, семинары-викторины, семинары-дискуссии, семинары-дебаты, отображение в содержании нормативных дисциплин психолого-педагогического цикла и дисциплин художественной направленности специфических характеристик эстетического мировоззрения и особенностей его формирования у будущих учителей изобразительного искусства, интерактивные упражнения, индивидуально-творческие проекты, эстетически-творческая работа студентов в рамках художественной деятельности (эмоционально-образные эссе, анализы-интерпретации, занятия-экскурсии, концептуальные карты, словари терминов и понятий, рецензии, портфолио). Представлены данные диагностирования уровней сформированности эстетического мировоззрения на разных этапах эксперимента.

На основании сравнения данных диагностирования уровней сформированности эстетического мировоззрения сделан вывод об эффективности экспериментальной модели формирования эстетического мировоззрения будущих учителей изобразительного искусства.

Ключевые слова: эстетическое мировоззрение, учитель изобразительного искусства, модель, педагогические условия, высшее учебное заведение.

Huang Jingsheng,

Postgraduate student, Department of Pedagogy,

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,

26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

THE MODEL ENABLING THE FORMATION OF THE AESTHETIC VIEW OF THE FUTURE ARTS TEACHERS (EXPERIMENTAL IMPLEMENTATION)

The article is devoted to the problem of the formation of the aesthetic view of the future Art teachers at Pedagogical institutes. Taking into account the specificity of professional activity of the future Art teachers, the structure components of the teacher-artist's aesthetic world-view have been proposed (person-oriented, practice-oriented and integrative); the system of criteria and indices have been presented, which allows to diagnose the formation levels of the students' aesthetic world-view. The indices of the professional criterion have been determined, they are: critical thinking, pedagogical and creative skills, emotional intelligence. The practical criterion comprises the ability to evaluate artistic-aesthetic creative products, art competence, aesthetic knowledge. The personal criterion presupposes creative skills, aesthetic taste and aesthetic thinking of an Art teacher. The experimental model aimed at the formation of the students' aesthetic world-view and the ways of its implementation have been described; the forms and methods of work with students have been presented. Pedagogical conditions facilitating the formation of aesthetic world-view were implemented by means of different methods, forms and ways: integrated lectures, seminars-quizes, seminars-discussions, seminars-disputes, seminars-debates, representation of psychological-pedagogical cycle of aesthetic world-view's specific characteristics and features of its formation; interactive exercises, individual-creative projects; aesthetic-creative students' work within artistic activities (emotional-figurative essays, outlines, analysis-interpretations, lessons-excursions); educational-aesthetic products (conceptual maps, diaries of aesthetic impressions, dictionaries of artistic-aesthetic terms and ideas, reviews, portfolio), etc.

The diagnostic data concerning maturity levels of future Art teachers' world-view at different experimental stages have been presented. The comparison of the experimental data at the starting and final stages of the work with the students allowed us to make a conclusion that purposeful implementation of the experimental model aimed at the formation of the aesthetic world-view of the future Art teachers ensured stable and positive dynamics of the aesthetic world-view components formation – practical-oriented, person-oriented, and professional.

Key words: aesthetic world-view, Art teacher, model, pedagogical conditions, higher educational institution.

Подано до редакції: 12.01.2017 р.

Рекомендовано до друку: 26.01.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор З. Н. Курлянд